

УДК 336.225.674

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Р. Андрушко, к. е. н., доцент,

О. Лиса, к. т. н., доцент,

З. Мирончук, к. е. н., доцент

Львівський національний аграрний університет

Андрушко Р., Лиса О., Мирончук З. Фінансовий контроль як засіб забезпечення економічної безпеки підприємства

Виділено основні напрями фінансового контролю як засобу забезпечення економічної безпеки підприємства; подано характеристику об'єктів фінансового контролю щодо протидії легалізації (відмиванню) коштів; проаналізовано законодавче забезпечення аудиторського процесу.

Ключові слова: аудит, фінансовий контроль, аудиторські процедури, економічна безпека.

Andrushko R., Lysa O., Muronchuk Z. Financial control as a means of enterprises economic security

Highlighted the main areas of financial control as a means of ensuring economic security, objects lodged characterization financial control against legalization (laundering) of funds; analyzed legislative support audit process.

are selected in relation to counteraction and of economy; the legislative providing of process of counteraction and legalization of economy is; description of objects of audit control is given in relation to counteraction and legalization of economy.

Key words: audit, financial control, audit procedures, economic security.

Андрушко Р., Лиса О., Мирончук З. Финансовый контроль как средство обеспечения экономической безопасности предприятия

Выделены основные направления финансового контроля как средства обеспечения экономической безопасности предприятия; дана характеристика объектов финансового контроля по противодействию легализации (отмыванию) средств; проанализированы законодательное обеспечение аудиторского процесса.

Ключевые слова: аудит, финансовый контроль, аудиторские процедуры, экономическая безопасность.

Постановка проблеми. Об'єктивні ринкові умови диктують необхідність знижувати витрати й оптимізувати фінансові потоки підприємств. Пошук шляхів формування бази державної протидії незаконному обороту капіталу відіграє істотну роль у створенні нової концепції відродження власного економічного потенціалу та інтеграції України у світову економіку.

Сформована ситуація вимагає нових підходів до формування концептуальних основ забезпечення економічної безпеки України в умовах незаконного обігу капіталу, оскільки легалізація (відмивання) є небезпечним суспільним явищем, а об'єктами вкладення нелегальних капіталів є підприємства АПК,

промисловість, кредитно-фінансові інститути, політичні організації й органи влади.

Ідеї проведення фінансового контролю для протидії легалізації (відмиванню) коштів та забезпечення економічної безпеки підприємства поки що не одержали достатнього економічного дослідження, а також практичної апробації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організаційно-правові аспекти економічної безпеки підприємства досліджені в роботах Н.Н. Алексєєва, Л.А. Абалкіна, А.Г. Возгріна, Н.П. Вашекіна, Б.В. Волженкіна, В.М. Єгоршина, В.С. Загашвілі, В.В. Колесникова, А.В. Кашина, В.Д. Ларичева, В.В. Лазарева, І.Ф. Покровського, В.П. Сальнікова та ін. Питання протидії легалізації

“брудних” грошей аналізувалася в роботах Н.М. Голованова, Ю.В. Іванова, В.І. Михайлова та ін. Проблеми організаційно-правового забезпечення ефективності аудиту адміністративної діяльності досліджували вітчизняні вчені В.Б. Авер’янов, Р.М. Бурлаков [1], Є.В. Додін, В.М. Дериконь [2], Р.А. Калюжний, А.Т. Комзюк, М.І. Козюбра, В.К. Колпаков, Н.І. Рубан, О.П. Рябченко, І.Б. Стефанюк, Ю.С. Шемшученко, В. Шульга [3] та ін. Водночас ученими не достатньо досліджено значення фінансового контролю як засобу оцінки стану економічної безпеки підприємства та можливості управління нею за допомогою результатів аудиту.

Постановка завдання. Завданням статті є представлення результатів аналізу теоретичних, практичних і правових засад фінансового контролю як засобу забезпечення економічної безпеки підприємства, у тому числі: характеристики об’єктів аудиту та відносин, що виникають у процесі його проведення як форми фінансового контролю; основних напрямів контролю сумнівних фінансових операцій; законодавчого забезпечення аудиторського процесу.

Виклад основного матеріалу. Економічна безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативного впливу зовнішнього оточення, а також здатність своєчасно усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих ризиків, які не позначаються негативно на його діяльності” [4, с. 34]. Економічна безпека підприємства формується за допомогою ефективного використання ресурсів для запобігання загрозам і забезпечення стабільного функціонування підприємства на теперішній час і в майбутньому.

Аудит – це незалежне дослідження фінансової звітності та іншої інформації суб’єктів підприємницької діяльності з метою формування висновків про реальний фінансовий стан цього суб’єкта та дотримання норм законодавства [5, с. 39]. Предметом аудиторського контролю є процес розширеного відтворення і дотримання його нормативно-правового регулювання. Він конкретизується об’єктами, які деталізують кожну стадію його розширеного відтворення.

Об’єкти аудиту вибирають відповідно до мети контролю. До основних елементів контролю сумнівних фінансових операцій належать:

1) законність установчих документів;

- 2) достовірність осіб засновників;
- 3) економічний зміст підприємницької та фінансової діяльності в цілому;
- 4) відповідність реальних цілей діяльності суб’єкта задекларованій меті;
- 5) реальність та законність договорів з іншими суб’єктами;
- 6) динаміка товарообігу та відповідних фінансових розрахунків;
- 7) обґрунтованість цін на продукцію (послуги, роботи) [6, с. 10].

Визначимо перелік об’єктів перевірки (видів робіт) під час складання загального плану аудиту:

1. Статут підприємства та інші загальні документи (установчий договір, ліцензії на здійснення окремих видів діяльності, накази, розпорядження, службові довідки, протоколи засідань засновників тощо);
2. Облікова політика підприємства (робочі документи з методичних, технічних та організаційних аспектів облікової політики);
3. Основні засоби та нематеріальні активи;
4. Розрахунки з оплати праці;
5. Валові витрати та валові доходи;
6. Готова продукція та продаж товарів (робіт, послуг);
7. Грошові кошти та розрахункові операції, включаючи розрахунки з бюджетом та державними цільовими фондами;
8. Фінансові результати та використання прибутку;
9. Капітал і резерви;
10. Кредити та фінансування;
11. Позабалансовий облік;
12. Фінансова звітність підприємства [4, с. 35].

Система органів, які контролюють фінансово-господарську діяльність підприємств в Україні, досить численна та різноманітна. Зокрема, контролюючими державними органами є:

- Верховна Рада України та місцеві органи самоврядування;
- Президент України та його адміністрація;
- Кабінет Міністрів України і місцеві державні адміністрації;
- правоохоронні органи (Міністерство юстиції та Міністерство внутрішніх справ, прокуратура, суд і арбітражний суд);
- державні спеціалізовані комітети та відомства, інспекції та департаменти (Державне казначейство, Державна податкова адміністрація, Державна інспекція по захис-

ту прав споживачів, Фонд державного майна та ін.);

- органи фінансово-кредитної системи (Національний банк України та комерційні банки).

Аналіз положень законодавства України з питань фінансового контролю свідчить, що потрібно відрізнити аудиторську діяльність, що надається як підприємницька послуга на підставі договору між аудитором (аудиторською фірмою) та замовником, від аудиторської діяльності відповідних структурних підрозділів ДПС України, банків тощо. Зазначені суперечності пропонується усунути внесенням змін до Закону України “Про аудиторську діяльність”. Серед пропозицій містяться також проекти норм про включення до складу Аудиторської палати України представників усіх органів державного фінансового контролю та науковців відомчих наукових установ [2, с. 139].

Аудиторські перевірки, що проводять аудиторські підрозділи ДПС України, банків, як і аудиторські перевірки позавідомчих аудиторських фірм, повинні включатися в єдину систему органів, їх функціональну, правову і процесуальну структуру, що в сукупності утворює комплексну адміністративно-правову і процесуальну інфраструктуру протидії порушенням облікової, фінансової, податкової дисципліни, адміністративно-правовим делітам очевидного і неочвидного (тіньового) характеру.

В цьому аспекті можна виділити такі напрями аудиторського контролю:

- 1) обґрунтованість облікової політики підприємства;

- 2) відповідність прийнятих підприємством форм бухгалтерської звітності характеру та умовам діяльності цієї особи;

- 3) послідовність застосування підприємством форм бухгалтерської звітності;

- 4) повнота бухгалтерської звітності підприємства;

- 5) правильність застосування підприємством нормативних правових актів з бухгалтерського обліку;

- 6) обґрунтованість відступів від правил бухгалтерської звітності;

- 7) істотність інформації, розкритої підприємством у бухгалтерській звітності;

- 8) подання в бухгалтерському балансі активів і зобов'язань;

- 9) подання в бухгалтерській звітності інформації про цільове фінансування;

- 10) подання доходів і витрат у звіті про прибутки й збитки;

- 11) класифікація доходів;

- 12) визнання особою доходів;

- 13) визнання підприємством знижок (націнок);

- 14) визнання витрат;

- 15) відбиття в бухгалтерській звітності сум ПДВ при передачі майна як внесок у статутний капітал іншої організації;

- 16) регулярність проведення переоцінки основних засобів;

- 17) резервування сумнівних боргів;

- 18) своєчасність списання дебіторської й кредиторської заборгованості;

- 19) оформлення бухгалтерської звітності [7, с. 41].

У процесі аналізу сумнівних фінансових операцій виявлено, що основним та найбільш вразливим ланцюгом у процесі відпливу капіталів за кордон та відмивання грошей є банківська система, оскільки незалежно від походження коштів вони в обов'язковому порядку проходять через рахунки банківських установ, у тому числі з метою здійснення легалізації “брудних” коштів. Оскільки переважна більшість трансакцій, здійснення яких переслідує відмивання незаконно отриманих доходів, відбувається з використанням компаній-нерезидентів, особливий акцент у роботі ставиться на вдосконалення та розширення міжнародних контактів з відповідними службами інших країн.

Ставлячи завдання комплексного подолання явища відмивання тіньових коштів, передусім доцільно розробити регіональні програми боротьби з цим злом за умови обов'язкової її координації як на рівні горизонтальних зв'язків – між регіонами, так і за вертикаллю – між центральними органами державного управління [7, с. 42].

З урахуванням значного обсягу законодавчої, нормативно-правової та організаційної роботи, виконаної у цій сфері, подальший розвиток системи протидії легалізації (відмиванню) коштів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму визначатиметься такими заходами:

- щорічним затвердженням програми протидії легалізації (відмиванню) коштів, одержаних злочинним шляхом;

- подальшим удосконаленням чинного законодавства у сфері протидії легалізації (відмиванню) коштів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму з метою приведення його у відповідність до Сорока рекомендацій та Восьми спеціальних рекомендацій FATF;

- забезпеченням формування та оприлюднення переліку осіб та організацій, причетних до терористичної діяльності;

- формуванням інфраструктури Державного комітету фінансового моніторингу;

- підвищенням якості підготовки фахівців з питань фінансового моніторингу;

- завершенням створення Єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму;

- підвищенням прозорості банківської системи України завдяки запровадженню банками стандартів Базельського комітету з питань банківського нагляду “Знай свого клієнта”;

- залученням неурядових організацій до боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму з метою опосередкованого впливу на фінансових посередників;

- активізацією співробітництва у даній сфері з компетентними органами інших країн;

- удосконаленням критеріїв віднесення фінансових операцій до сумнівних тощо [8, с. 56].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Фінансовий контроль, який проводять аудиторські підрозділи ДПС, Фінансової інспекції України, банків і поза-відомчих аудиторських фірм, повинен включатися в єдину систему органів, їх функціональну, правову і процесуальну структуру, що в сукупності формує комплексну адміністративно-правову і процесуальну інфраструктуру протидії порушенням облікової, фінансової, податкової дисципліни та стане засобом забезпечення економічної безпеки підприємства.

Стратегічними пріоритетами детінізації економіки України на сучасному етапі є: стимулювання інвестиційних процесів; вдосконалення монетарної політики; створення сприятливих умов для розвитку підприємництва; значне зниження і вирівнювання податкового навантаження, спрощення податкової системи, посилення податкового контролю за рівнем витрат виробництва, мінімізація витрат виконання й адміністрування податкового законодавства; створення ефективною системи управління державним сектором економіки; посилення державного контролю за використанням бюджетних коштів, кредитних ресурсів та іноземних інвестицій; протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Бурлаков Р. М. Аудит і аудиторські послуги / Р. М. Бурлаков // Фінансово-промислова газета “Посередник”. 1995. – 22 жовт.
2. Дереконь В. М. Організаційно-правові аспекти вдосконалення аудиторської діяльності в Україні / В. М. Дереконь // Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України (економіка, право). – 2005. – № 2(29). – С. 137-143.
3. Шульга В. Аудит адміністративної діяльності : Теорія та практика / В. Шульга. – К. : Основи, 2000. – 242 с.
4. Кашин А. В. Экономическая безопасность предприятий : управленческие проблемы / А. В. Кашин // Экономические науки. – 2008. – № 1. – С. 33-36.
5. Дзюба С. Направления преобразований в аудиторской деятельности / С. Дзюба // Экономика Украины. – 2003. – Вып. 1. – С. 36-42.
6. Стефанюк І. Б. До нової якості бюджетного контролю через аудит ефективності / І. Б. Стефанюк // Фінансовий контроль. – 2003. – № 2(15). – С. 9-14.
7. Рубан Н. І. Впроваджуємо нову форму контролю / Н. І. Рубан // Фінансовий контроль. – 2003. – № 3(16). – С. 40-42.
8. Бурлаков Р. М. Поняття та істотні умови договору на проведення аудиту : зб. наук. пр. / Р. М. Бурлаков // Вісник Академії правових наук України. – 1996. – № 6.

